

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING MUSTAQIL FIKRLASH KO'NIKMASINI RIVOJLANTIRISH

Nurpillayeva Munisa Bobur qizi

Toshkent Kimyo xalqaro universiteti Samarqand filiali

Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi

(Boshlang'ich ta'lim) yo'nalishi talabasi

+998919440470

Annotatsiya: *Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirish masalalari yoritilgan. Mustaqil fikrlashning mazmun-mohiyati, uning pedagogik-psixologik asoslari, boshlang'ich ta'lim jarayonidagi ahamiyati hamda uni rivojlantirishda zamonaviy ta'lim metodlari va innovatsion yondashuvlarning o'rni tahlil qilingan. Shuningdek, dars jarayonida mustaqil fikrlashni rivojlantirishga xizmat qiluvchi samarali usul va vositalar yoritib berilgan.*

Kalit so'zlar: *mustaqil fikrlash, boshlang'ich ta'lim, o'quvchi, innovatsion metodlar, tafakkur, ta'lim jarayoni.*

Аннотация: *В статье рассматриваются вопросы формирования и развития навыков самостоятельного мышления у учащихся начальных классов. Проанализированы сущность самостоятельного мышления, его психолого-педагогические основы, значение в процессе начального образования, а также роль современных образовательных методов и инновационных подходов в его развитии. Освещены эффективные методы и средства, способствующие развитию самостоятельного мышления на уроках.*

Ключевые слова: *самостоятельное мышление, начальное образование, ученик, инновационные методы, мышление, образовательный процесс.*

Annotation: *This article examines the issues of forming and developing independent thinking skills in primary school students. The essence of independent thinking, its psychological and pedagogical foundations, its importance in the primary education process, and the role of modern teaching methods and innovative approaches are analyzed. Effective methods and tools that promote the development of independent thinking during lessons are also described.*

Keywords: *independent thinking, primary education, student, innovative methods, thinking, educational process.*

Hozirgi globallashuv va axborot texnologiyalari jadal rivojlanayotgan davrda ta'lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biri — o'quvchilarda mustaqil fikrlash qobiliyatini shakllantirish va rivojlantirishdan iboratdir. Zamonaviy jamiyat sharoitida shaxsdan nafaqat tayyor bilimlarni egallash, balki mavjud bilimlarni tahlil qilish, ularga tanqidiy yondashish, muammoli vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qila olish talab etiladi. Ayniqsa, ushbu sifatlarning poydevori aynan boshlang'ich ta'lim bosqichida qo'yilishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Boshlang'ich sinf — bu bolaning intellektual, psixologik va ijtimoiy rivojlanishida muhim bosqich bo'lib, aynan shu davrda fikrlash jarayonlari, bilishga bo'lgan qiziqish, mustaqil xulosa chiqarish va ijodiy yondashuv shakllana boshlaydi. Shu sababli boshlang'ich ta'lim jarayonida o'quvchilarning mustaqil fikrlash ko'nikmasini rivojlantirish pedagogik faoliyatning ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Mustaqil fikrlash tushunchasining mazmuni va mohiyati

Mustaqil fikrlash — bu o'quvchining bilimlarni tayyor holda qabul qilmasdan, ularni ongli ravishda o'zlashtirishi, tahlil qilishi, solishtirishi, umumlashtirishi hamda muammoni hal etishda o'z nuqtai nazariga ega bo'lish qobiliyatidir. Psixologik-pedagogik adabiyotlarda mustaqil fikrlash tafakkurning yuqori darajadagi ko'rinishi sifatida talqin qilinadi.

Mazkur jarayon quyidagi aqliy amallar orqali namoyon bo'ladi: tahlil qilish, sintezlash, taqqoslash, umumlashtirish, xulosa chiqarish.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida mustaqil fikrlash bosqichma-bosqich shakllanadi. Avvaliga o'quvchilar oddiy savollarga mustaqil javob berishga harakat qiladilar, keyinchalik esa murakkabroq muammoli vaziyatlarni anglab, ularni hal qilishga intiladilar. Ushbu jarayonda o'qituvchining to'g'ri yo'naltiruvchi faoliyati muhim ahamiyatga ega.

Boshlang'ich ta'limda mustaqil fikrlashni rivojlantirishning pedagogik ahamiyati. Boshlang'ich sinfda mustaqil fikrlashni rivojlantirish quyidagi pedagogik natijalarga olib keladi: o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishi va motivatsiyasini oshiradi, dars jarayonida o'quvchi faolligini ta'minlaydi, tanqidiy va ijodiy tafakkurni shakllantiradi, o'z fikrini og'zaki va yozma ravishda erkin ifodalash ko'nikmasini rivojlantiradi, hayotiy vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilishga o'rgatadi.

Mustaqil fikrlash ko'nikmasiga ega bo'lgan o'quvchi kelgusida ijtimoiy faol, mas'uliyatli, tashabbuskor hamda jamiyatda o'z o'rnini topa oladigan barkamol shaxs sifatida shakllanadi.

Boshlang'ich sinflarda mustaqil fikrlashni rivojlantirishda zamonaviy metodlar. Bugungi kunda boshlang'ich ta'limda mustaqil fikrlashni rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar va innovatsion metodlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Quyidagi metodlar ayniqsa samarali hisoblanadi:

1. Muammoli ta’lim metodi

Mazkur metod o‘quvchilarni muammoli vaziyatlar bilan yuzlashtirish orqali ularni mustaqil izlanishga undaydi. Muammoli savollar o‘quvchining mantiqiy fikrlashini faollashtiradi va ijodiy yondashuvni shakllantiradi.

2. Interfaol metodlar

“Klaster”, “Aqliy hujum”, “Baliq skeleti”, “INSERT” kabi interfaol usullar o‘quvchilarning darsdagi faolligini oshirib, o‘z fikrini erkin bayon etishiga imkon yaratadi. Ushbu metodlar o‘quvchini ta’lim jarayonining faol subyektiga aylantiradi.

3. O‘yin texnologiyalari

Boshlang‘ich sinf yoshidagi bolalar uchun o‘yin yetakchi faoliyat turi bo‘lgani sababli didaktik va rolli o‘yinlar orqali mustaqil fikrlashni rivojlantirish yuqori samara beradi. O‘yin jarayonida o‘quvchilar erkin fikrlaydi, muammolarni hal qiladi va ijtimoiy tajriba orttiradi.

4. Loyihaviy faoliyat

Kichik hajmdagi loyihalar ustida ishlash o‘quvchilarda izlanish, axborotni tanlash, tahlil qilish va xulosa chiqarish ko‘nikmalarini shakllantiradi. Bu esa mustaqil fikrlashning rivojlanishiga xizmat qiladi.

O‘qituvchining mustaqil fikrlashni rivojlantirishdagi roli

Mustaqil fikrlashni shakllantirish jarayonida o‘qituvchi yetakchi emas, balki yo‘naltiruvchi va maslahatchi rolini bajaradi. O‘qituvchi: o‘quvchining fikrini hurmat qilishi, dars jarayonida erkin va qulay muhit yaratishi, savol berishga va fikr bildirishga undashi, xatolardan qo‘rqmaslikka o‘rgatishi zarur.

Bunday sharoitda o‘quvchi o‘z fikrini mustaqil, erkin va asosli ravishda bayon eta oladigan shaxs sifatida shakllanadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida mustaqil fikrlash ko‘nikmasini rivojlantirish zamonaviy ta’lim tizimining eng dolzarb vazifalaridan biridir. Ushbu jarayon o‘quvchilarning aqliy rivoji, ijodiy salohiyati va shaxs sifatida kamol topishida muhim o‘rin tutadi. Dars jarayonida innovatsion metodlar, interfaol usullar hamda muammoli ta’lim elementlaridan samarali foydalanish orqali mustaqil fikrlovchi, faol va barkamol shaxsni tarbiyalash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullayeva M. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: O‘qituvchi, 2018.

2. Yo‘ldoshev J.G‘., Usmonov S. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan, 2019.
3. Karimova V.M. Boshlang‘ich ta‘lim metodikasi. – Toshkent: Sharq, 2020.
4. Ochilov M. Ta‘lim jarayonida innovatsion yondashuvlar. – Toshkent: Istiqlol, 2017.
5. Qodirova F. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida tafakkurni rivojlantirish. – Toshkent, 2019.
6. Ismoilova Z. Pedagogik mahorat asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
7. Jo‘rayev R.H. Ta‘lim sifatini oshirish omillari. – Toshkent: Ma‘naviyat, 2021.
8. Xoliqov A. Boshlang‘ich ta‘limda interfaol metodlar. – Toshkent, 2020.